

New mindsets to innovate activation

Citation for published version (APA):

Bierbaum, M. (2019). *New mindsets to innovate activation*. ProefschriftMaken.
<https://doi.org/10.26481/dis.20191030mb>

Document status and date:

Published: 01/01/2019

DOI:

[10.26481/dis.20191030mb](https://doi.org/10.26481/dis.20191030mb)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Samenvatting voor Beleidsmakers

Activerend Beleid in de Participatiesamenleving

“Wat is uw mensbeeld?”

Deze vraag werd meerdere keer gesteld tijdens de behandeling van de Participatiewet en de Wet werk en bijstand in de Eerste Kamer der Staten-Generaal op 24 juni 2014 (Eerste Kamer der Staten-Generaal, 2014). Het doel van de Participatiewet, die vanaf 1 januari 2015 van kracht is, is het bevorderen van de arbeidsmarktdeelname van mensen met arbeidsvermogen, met en zonder beperkingen. Hoe dat kan worden bereikt, daarover verschilden de meningen. Maken mensen financiële afwegingen en beslissen zij op basis daarvan dat ze niet willen meedoen gezien het genereuze sociale zekerheidsstelsel in Nederland? Is het daarom nodig om financiële prikkels in te zetten zodat mensen beslissen om actief aan de arbeidsmarkt deel te nemen, in plaats van passief en afhankelijk te worden? Of zijn de redenen voor werkloosheid ingewikkelder en gerelateerd aan een structureel zwakke arbeidsmarkt? Verdienen deze mensen daarom steun en compassie? Gaat het hier over klaplopers en profiteurs of over mensen die zijn gevangen in ongelukkige omstandigheden?

Dit debat in de Eerste Kamer wierp talloze vragen op die controversieel waren en vaak tot op de dag van vandaag tot een verhitte discussie leiden. De aanleiding van dit proefschrift waren deze debatten die vijf jaar geleden werden gevoerd – niet alleen in Nederland, maar ook bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk; en, niet alleen in beleidskringen, maar ook onder wetenschappers. In het licht van deze debatten begon dit onderzoek met de volgende vraagstellingen: Welk soort veronderstellingen liggen ten grondslag aan het ontwerp van de Participatiewet en welke implicaties heeft dit voor burgers? Kan het ooit “zwart of wit” zijn of verhindert deze manier van denken een dieper inzicht in de oorzaken en gevolgen van werkloosheid en adequate beleidsreacties? Moeten we dieper graven en rekening houden met variatie – in de zin dat we denken aan de specifieke besluitvormingscontext van burgers, de potentieel heterogene effecten van verschillende beleidsinstrumenten op hun welzijn en handelingscapaciteit, en de gevolgen van de wet wanneer burgers deze ervaren in hun interacties met de uitvoerende instanties? Tenslotte, welke rol speelt daarbij de in 2013 door Koning Willem-Alexander uitgeroepen participatiesamenleving die van iedereen die dat kan, vraagt om eigen verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar leven en omgeving?

Onderzoek naar de ervaringen van burgers met bijstand in andere landen, specifiek in het Verenigd Koninkrijk, heeft impliciete aannames in de beleidsvorming op losse schroeven gezet en de ontbrekende schakel tussen aannames en het beschikbare bewijsmateriaal aangetoond. Verkeerde aannames brengen het risico met zich mee dat het beleid niet voldoet aan de doelstellingen. Nog erger, het zou zelfs tot schadelijke effecten kunnen leiden waar geen rekening mee is gehouden of die zich voordoen op gebieden die mogelijk zijn verwaarloosd. Tegen deze achtergrond draagt dit onderzoek bij tot het aanpakken van bestaande onderzoeklacunes door middel van:

- (1) een expliciete verkenning van de verbanden tussen aannames en beleidsontwikkeling, met behulp van een mixed-methods onderzoeksopzet en primaire dataverzameling;
- (2) een analyse van de effecten van verschillende activeringsinstrumenten;
- (3) een focus op uitkomsten die verder gaan dan de overgang naar regulier werk, specifiek het welzijn van individuen, inclusief hun sociale netwerk, en hun capaciteit om te handelen;
- (4) aandacht voor de rol van zowel activeringswerkers en burgers, hun interacties, en hoe deze vorm geven aan de resultaten voor beleidsgebruikers.

Onderzoeksopzet en -vragen

Dit promotieonderzoek is gebaseerd op een pragmatisch wereldbeeld dat het onderzoeksprobleem centraal stelt en de methode kiest die het meest geschikt is om de onderzoeksvraagstelling te begrijpen. Een pragmatisch wereldbeeld creëert de mogelijkheid om meerdere methoden en verschillende vormen van dataverzameling en -analyse te gebruiken. Verder stimuleert het onderzoekers om na te denken over hoe en waarom ze keuzes maken met betrekking tot hun onderzoek en wat de gevolgen van hun keuzes zijn.

In de eerste plaats riep de schijnbare kloof tussen volksverhalen en retoriek aan de ene kant en de ervaringen van burgers die een bijstandsuitkering ontvangen aan de andere kant de vraag op welke aannames leidend moeten zijn voor de beleidsontwikkeling. Deze discrepantie zet ons aan om de besluitvormingscontext van mensen met een bijstandsuitkering (of de doelpopulatie in het algemeen) in detail te onderzoeken alvorens beleid uit te werken. Kwalitatieve methoden die gebruik maken van open vragen, in dit geval semi-gestructureerde interviews met 45 burgers

in Maastricht, zijn geschikt om de ervaringen van individuen te begrijpen en hen hun eigen verhalen te laten samenstellen. Hierdoor is het mogelijk om complexe concepten te onderzoeken, zoals het welzijn en de handelingscapaciteit van een individu, die onder andere worden bepaald door de relatieve positie van het individu in de samenleving. Bovendien erkent deze benadering de unieke kennis en expertise van degenen die door het beleid worden beïnvloed en neemt deze kennis serieus. Hoofdstuk 2 en 3 behandelen de volgende vragen: Wat zijn de verbanden tussen verschillende activeringsinstrumenten en het welzijn en de handelingscapaciteit van burgers? Onder welke voorwaarden bevorderen activeringsinstrumenten het welzijn en de handelingscapaciteit, of beperken ze deze juist?

Het doel van de tweede fase van het onderzoek was om de verkregen inzichten te gebruiken om een instrument te ontwikkelen dat kan bijdragen aan het vergroten van het individuele welzijn en handelingscapaciteit, en dit instrument experimenteel te testen. Daarvoor werd een zelf-affirmatieve oefening toegepast. Dat is een procedure om het gevoel van eigenwaarde te beschermen, bijvoorbeeld door na te denken over belangrijke waarden en op te schrijven waarom deze belangrijk zijn. Dit deel van het onderzoek baseert zich op sociaal-psychologische theorieën. Aan de hand daarvan werden hypothesen ontwikkeld, verder onderbouwd met de belangrijkste aspecten en patronen die in de eerste fase werden gevonden. Om causaliteit vast te stellen en om veranderingen in het welzijn en de handelingscapaciteit van individuen toe te schrijven aan het nieuw ontwikkelde instrument werd voor een experimentele benadering gekozen. Samengevat worden in hoofdstuk 4 de volgende vragen onderzocht op basis van een onderzoek met een controlegroep met 174 bijstandsaanvragers en 15 activeringswerkers in Maastricht: Hoe kan een zelf-affirmatie worden geïntegreerd in de eerste afspraak van een burger die bijstand aanvraagt met een activeringswerker? In hoeverre levert de zelf-affirmatie de beoogde effecten voor burgers op, zoals een sterker gevoel van eigenwaarde, dat ze deel uitmaken van de maatschappij, minder stress ervaren tijdens het gesprek, een hogere inschatting maken van hun zelf-effectiviteit en een hogere cognitieve prestatie leveren?

De laatste onderzoeksfase onderzocht de besluitvorming van activeringswerkers en was gericht op het begrijpen van de principes die ten grondslag liggen aan de keuzes die activeringswerkers maken. Factoren die de besluitvorming van activeringswerkers beïnvloeden, zoals kenmerken van burgers, blijken vaak sterk gecorreleerd met elkaar. In een experimentele setting zou het mogelijk zijn om ervoor te zorgen dat verschillende factoren niet met elkaar gecorreleerd raken. Dit gaat echter meestal gepaard met de prijs dat er niet veel factoren in aanmerking kunnen worden

genomen. De oplossing voor dit onderzoek werd gevonden in het gebruik van een factorial survey experiment, een methode die een multidimensionaal experimenteel ontwerp binnen een enquête implementeert. Net als in de vorige onderzoeksfase diende de verkennende fase als input voor het ontwerp van het factorial survey experiment, maar ook als referentie voor het contextualiseren van de resultaten. Het doel van hoofdstuk 5 is dan ook een systematische verkenning van de volgende vraag, waarbij gebruik wordt gemaakt van een factorial survey experiment onder 53 activeringswerkers in Maastricht: In welke mate zijn activeringswerkers het eens in hun besluitvorming en delen ze gezamenlijke normen? In welke mate weerspiegelen meningsverschillen in de besluitvorming verschillende interpretaties van de rol van activeringswerkers?

Betekenis en Implicaties van Onderzoeksresultaten

Welke betekenis en implicaties hebben de resultaten van dit onderzoek? Dit kan worden samengevat in negen reflecties die de link leggen tussen empirisch onderzoek en maatschappelijke betekenis.

De weg naar een participatiesamenleving leidt niet noodzakelijk naar een inclusieve samenleving. In 2013 kondigde Koning Willem-Alexander aan dat de klassieke verzorgingsstaat vervangen zou worden door een participatieve samenleving. In een participatieve samenleving wordt iedereen die daartoe in staat is, gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven. Sommige critici waarschuwden voor mogelijk negatieve effecten van deze retoriek. Moeilijke situaties, zoals het niet kunnen werken, kunnen te gemakkelijk worden toegeschreven aan persoonlijke mislukkingen in plaats van structurele problemen. De realiteit van dit risico werd aangetoond in gesprekken met burgers die bijstand ontvangen. Individuen maken voortdurend vergelijkingen, of het nu gaat om de huidige situatie in relatie tot het verleden, of in relatie tot de ervaringen van anderen. Vanaf het begin brengt het leven met een bijstandsuitkering voor mensen het risico van verschillende vormen van uitsluiting met zich mee: uitsluiting van productieve processen, maar ook uitsluiting van zinvolle persoonlijke relaties, bijvoorbeeld als gevolg van beperkte financiële middelen. Een retoriek die de nadruk legt op persoonlijke verantwoordelijkheid, in combinatie met een beleidsontwerp dat bescherming biedt tegen (en daardoor impliciet uitgaat van) een gebrek aan motivatie en onverantwoorde keuzes, kan deze risico's gemakkelijk verergeren. De vormgeving van beleid moet niet alleen worden beoordeeld in het licht van de directe doelstellingen die

het wil bereiken (in dit geval het verhogen van de arbeidsparticipatie), maar het moet ook rekening houden met de maatschappelijke dynamiek die het creëert. De huidige opzet van de Participatiewet heeft aantoonbaar de bredere maatschappelijke implicaties die deze wet met zich meebrengt verwaarloosd, namelijk dat een groep individuen het risico loopt verder te worden uitgesloten, omdat niet-deelname gelijkgesteld kan worden met onwil om bij te dragen aan de samenleving.

De termen activering en eigen verantwoordelijkheid en hoe deze worden gebruikt, moeten kritisch worden heroverwogen. De term activering zit vol met aannames, zoals in de inleiding en hoofdstuk 3 is geschetst. Uit de interviews blijkt dat burgers juist met deze implicaties worstelen. Zo wordt verondersteld dat zij zich onverantwoordelijk gedragen en dat hun gedrag moet worden gestuurd. Of het verhaal dat zij passief zijn of passief zijn geworden en in beweging moeten worden gebracht. Het is veelzeggend dat respondenten in hun verhalen de nadruk legden op de manier waarop ze actief zijn, de domeinen in hun leven die voor hen belangrijk zijn en hoe ze daarin handelen. Dit gaat veel verder dan het hebben van betaald werk. Activiteiten en verantwoordelijk gedrag werden benadrukt met betrekking tot het zijn van een goede ouder, een bezorgde verzorger, een betrouwbare vriend, een creatieve vrijwilliger. Op die manier zochten mensen naar alternatieve manieren van “actief burgerschap” (Garthwaite, 2017, p. 283). Nochtans, waren zij ook soms van mening dat deze activiteiten niet werden beschouwd toen zij werden “geëvalueerd”, zij het bij de Sociale Dienst of in sociale interacties. Daarom moet het heroverwegen van die termen uitgaan van de veronderstellingen die worden gemaakt over gedrag en rekening houden met de connotaties die die termen met zich meebrengen. Het is van cruciaal belang om te erkennen dat activering geen neutrale term is.

Ook het gebruik van de term verantwoordelijkheid moet worden heroverwogen – Wat betekent het eigenlijk in deze debatten? Eriksen (2019) beweerde dat het normaliter meer een begrip is dat de verwachtingen duidt ten aanzien van burgers met betrekking tot een grotere economische zelfredzaamheid en arbeidsmarktparticipatie. Wat blijktbaar in de discussies van vandaag tot verwarring leidt, zijn de domeinen waarnaar het verwijst. Is het de discussie over de economische of de maatschappelijke actor? Immers, ook al verwijst de activerings- en verantwoordelijkheidsretoriek alleen maar naar de economische actor, met name in hoofdstuk 3 is gebleken dat dit ook voor de maatschappelijke actor belangrijke gevolgen kan hebben. Dit wordt geïllustreerd door het ontstaan of versterken van bestaande scheidingslijnen in de samenleving, waardoor individuen in verlegenheid worden gebracht en het gevoel van eigenwaarde en persoonlijke integriteit van mensen wordt aangetast.

Wij moeten een expliciete discussie voeren welk werk in de maatschappij wordt gewaardeerd. In hoofdstuk 2 wordt geïllustreerd hoe sociale uitsluiting het resultaat kan zijn van werkloosheid, aangezien dit betekent dat mensen van productieve processen worden uitgesloten. In hoofdstuk 3 wordt geïllustreerd dat burgers gedemoraliseerd kunnen raken omdat het werk dat zij verrichten niet als reguliere arbeid kan worden aangemerkt. Dit omvatte vrijwilligerswerk of het verkennen van mogelijkheden om zelfstandig te gaan werken. Axel Honneth's definitie van werk, die alle activiteiten omvat die nodig zijn voor de reproductie van de samenleving, werd als alternatief aangeboden. In de toekomst zal deze discussie waarschijnlijk meer op de voorgrond treden. Technologische ontwikkelingen, zoals automatisering, digitalisering of kunstmatige intelligentie, hebben de wereld van het werk al veranderd en zullen dat blijven doen. Er worden nieuwe banen gecreëerd, terwijl andere overbodig worden. In haar onlangs gepubliceerde rapport heeft de Global Commission on the Future of Work (International Labour Office, 2019) een agenda opgesteld waarin de mens centraal staat. Elementen zijn verhoogde investeringen in de capaciteiten van mensen, in de instellingen van werk en in erkend en duurzaam werk. Maar deze onvermijdelijke veranderingen kunnen ook als kans worden gezien om de fundamentele discussie op gang te brengen over wat werk is en om ons perspectief ten aanzien van de definitie van werk te verbreden.

De interactie tussen burgers en activeringswerkers heeft directe invloed op het welbevinden en de handelingscapaciteit, zowel positief als negatief. De empirische hoofdstukken bestuderen deze interacties vanuit verschillende invalshoeken. De kwalitatieve studies identificeren een aantal voorwaarden die bijdragen tot positieve ervaringen van burgers. Burgers verwezen naar sociale en communicatieve vaardigheden van activeringswerkers, zoals benaderbaar, empathisch en respectvol, ondersteunend en motiverend. Ze wilden dat hun activeringswerkers hun persoonlijke situatie, omstandigheden en beperkingen begrepen en hen beschouwden als individuen met een uniek verleden, heden en toekomst. Het falen van de activeringswerkers om dit te doen kan leiden tot onthechting, frustratie en zelfs gevoelens van machteloosheid. Uit alle gesprekken resulteerde een cruciaal punt: Burgers willen als integraal lid van de samenleving worden gezien, vooral wanneer ze zich in een zeer kwetsbare situatie bevinden.

De bescherming van de persoonlijke integriteit van elk lid van de samenleving moet in de beleidsontwerpfase worden overwogen en gerespecteerd. Dit onderzoek heeft echter ook aangetoond dat er ruimte is om dit te doen buiten de schriftelijke wet- en regelgeving, namelijk in de interactie tussen burger en activeringswerkers.

De in hoofdstuk 4 ontwikkelde en geteste zelf-affirmatieve oefening is hier een goed voorbeeld van. Het is een eenvoudige, gunstige oefening die het potentieel heeft om de zelf-effectiviteit van burgers te verhogen door hun persoonlijke integriteit te beschermen, waarbij zelf-effectiviteit een cruciale bouwsteen is voor een succesvolle zoektocht naar werk. De zelfbevestiging kan echter ook onbedoelde neveneffecten hebben voor sommige burgers, met name burgers die betere kansen op de arbeidsmarkt hebben. Voor hen heeft de zelf-affirmatie blijkbaar de dreiging om op bepaalde manieren beoordeeld te worden (d.w.z. deel uit te maken van een groep die verondersteld wordt de samenleving te bedriegen of onverantwoordelijk te handelen) niet verminderd. In tegendeel, ze heeft kennelijk extra aandacht besteed aan hun huidige situatie, namelijk dat ze tot deze potentieel gestereotypeerde groep behoren. De belangrijke les is dat verschillende burgers verschillende behoeften hebben en dat maatwerk nodig is om aan deze verschillende behoeften tegemoet te komen. Tegelijkertijd moeten de beslissingen van activeringswerkers gebaseerd zijn op bewijs. Anders bestaat het risico dat besluiten willekeurig en ondoorzichtig worden. Dit onderwerp werd aan de orde gesteld in hoofdstuk 5, waarin werd besproken in welke mate de beslissingen van activeringswerkers gebaseerd waren op de kenmerken van de burger, de kenmerken van de functie, maar ook de individuele kenmerken van de activeringswerkers en de verschillen in rolbegrip.

Een professionele identiteit van medewerkers in het activeringsdomein moet nog worden bediscussieerd en ontwikkeld. Zoals eerder opgemerkt door andere auteurs, is het domein van het activeringswerk divers. Het gaat hierbij om vrijwel alle aspecten waaraan gedacht kan worden, zoals job design, doelgroep, of kennis, opleiding en training van activeringswerkers. Zelfs binnen één organisatie was de steekproef van activeringswerkers divers. Ze verschilden in vooropleiding en in de manier waarop ze hun rol, d.w.z. het hoofddoel van hun werk, begrepen. In het algemeen werd duidelijk dat wat de activeringswerkers op dit moment verenigt, het feit is dat ze dezelfde taak doen, en niet dat ze noodzakelijkerwijs dezelfde normen en waarden delen. Met name tegen de achtergrond van de lopende organisatorische veranderingen in Maastricht Heuvelland, is er zowel een noodzaak als een kans om te bespreken welke waarden de kern van het activeringswerk vormen/zouden moeten vormen.

De manier waarop activeringswerkers hun rol begrijpen beïnvloedt hun besluitvormingsproces en uiteindelijk de kansen en beperkingen voor burgers. Het belang van deze stelling werd aangetoond en gekwantificeerd in een factorial survey experiment, beschreven in hoofdstuk 5. Activeringswerkers hebben

verschillende ideeën over wat hun werk inhoudt. Het is niet verrassend dat deze ideeën van persoon tot persoon en van groep tot groep verschillen, bijvoorbeeld in de zin van teamlidmaatschap. Het punt is echter dat deze kaders van belang zijn voor de behandeling van burgers, ook al wordt er gecontroleerd op basis van persoonskenmerken van burgers, de educatieve en sociaaleconomische achtergrond van activeringswerkers en hun teamlidmaatschap of job design. Alhoewel al deze zaken gelijk waren, hing de beslissing om al dan niet gebruik te maken van een faciliterend instrument, in dit geval arbeidsbemiddeling, in belangrijke mate af van de vraag of een activeringswerker meer geneigd was om te begrijpen dat hij of zij de re-integratie moest bevorderen, of dat hij of zij zichzelf overwegend als dienstverlener zag. Lipsky (1980) zei dat de manieren waarop uitvoerende ambtenaren al dan niet voordelen realiseren of sancties opleggen, het leven en de kansen van mensen beïnvloeden (p. 4); zij vormen een belangrijke dimensie van burgerschap (p. 4). Dit spoort ons aan om na te denken en te discussiëren over deze factoren die van invloed zijn op de levering van voordelen en sanctionering. De resultaten van het factorial survey experiment dat het effect van verschillende factoren liet zien en hun relatieve belang kwantificeerde, is een belangrijk referentiepunt voor dergelijke discussies.

De vraag in hoeverre er verschillende waarnemingen van en referentiepunten voor rijke en arme mensen zijn, voor mensen met en zonder werk, en de oorzaken en gevolgen ervan, verdient meer aandacht. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft enkele jaren geleden onderzoek gedaan naar de rol van meer eigen verantwoordelijkheid in de Nederlandse beleidsvorming. Een deel van het onderzoek onderzocht de persoonlijke verantwoordelijkheid van individuen om in hun eigen onderhoud te voorzien (van Echelt & Josten, 2012). Naast het re-integratie beleid werd ook gekeken naar het beleid om de inzetbaarheid van werknemers op de arbeidsmarkt te verhogen. Dit bood een vergelijkend perspectief op beleid voor mensen met en zonder werk. De auteurs concluderen dat het beleid voor deze laatste groep erg prescriptief is, wat een duidelijk verband aangeeft tussen rechten en plichten. Ze merkten echter ook op dat er meer wantrouwen werd geuit ten aanzien van werklozen – overigens niet alleen in de wet, maar ook in representatieve opiniepeilingen. De respondenten waren bijvoorbeeld voorstander van strengere toepassingsvereisten. Dit brengt ons terug naar het uitgangspunt van dit proefschrift, namelijk de alomtegenwoordigheid van de veronderstellingen. Het risico bestaat dat, hoe meer wantrouwen er in een wet geschreven wordt ten aanzien van de ontvangers van bijstand, hoe meer deze visie in de maatschappij verankerd raakt en vice versa. Er moet een breder besef komen dat de besluitvorming van de mensen die in armoede leven gedeeltelijk een gevolg is van onze maatschappelijke architectuur, de manier

waarop de samenleving is opgebouwd (vgl. Sheehy-Skeffington, 2015). Als dit niet wordt erkend, is het waarschijnlijk dat oplossingen voor structurele ongelijkheden nog steeds op individueel niveau worden gezocht (vgl. Edmiston, 2018).

Een meritocratie is geen oplossing ... Het idee dat iedereen in de samenleving gelijke kansen heeft en dat het alleen de inspanning is die bepaalt in hoeverre iemand kan deelnemen, is misleidend. Ook dit lijkt een nogal individualistische visie te zijn die voorbijgaat aan het feit dat de vergelijking “merit = intelligentie + inspanning” meer willekeurige en structurele effecten bevat dan vaak wordt erkend. Op basis van een vergelijking tussen sociale klassenscheidingen en de scheidingslijnen die ontstaan zijn door het idee van meritocratie, stelde Adamson (2018) dat we het idee moeten herleven dat alle mensen van gelijke waarde zijn en dat een rechtvaardige samenleving er een is die de mogelijkheid van levenstevredenheid, in al haar variëteiten, openstelt voor al haar leden (paragraaf 58). In de context van dit onderzoek zou ik de stelling willen herformuleren door te zeggen dat een rechtvaardige samenleving een samenleving is die de wezenlijke vrijheid voor al haar leden openstelt om een leven te leiden waarin zij zich als waardige mensen kunnen voorstellen – niet alleen in termen van economische output, maar rekening houdend met het volledige scala aan activiteiten die bijdragen aan ons eigen welzijn, maar ook met activiteiten die bijdragen aan onze samenleving, zoals bevalling, zorg voor kinderen of ouderen, vrijwilligerswerk, of opleiding en educatie (vgl. Axel Honneth, genoemd in Schweiger, 2013, p. 544).

... maar misschien een basisinkomen? Dat hangt ervan af, zoals de econoom zou zeggen. Basisinkomen is de laatste jaren een begrip geworden (vgl. De Wispelaere & Haagh, 2019), ook al is het idee helemaal niet nieuw. De discussie rondom het basisinkomen is niet altijd geleid met de conceptuele helderheid die het verdient. Het hangt af van het concrete ontwerp van een basisinkomen (vgl. Ortiz, Behrendt, Acuña-Ulate, & Nguyen, 2018) in hoeverre het beleid kan zijn dat een positief effect kan hebben op het welzijn, de handelingscapaciteit en de sociale inbedding van burgers. In plaats van te pleiten voor een specifieke oplossing, is mijn belangrijkste zorg en doel van dit onderzoek dat beleidsmakers, eerstelijns werkers en de maatschappij in het algemeen zich meer bewust worden van de terminologie die wordt gebruikt en wat die veronderstelt, de veronderstellingen die ten grondslag liggen aan het ontwikkelen van beleid en de gevolgen van het daadwerkelijke beleid. Met deze factoren moet rekening worden gehouden bij het ontwerpen van beleid dat gericht is op het aanpakken van sociale onrechtvaardigheden.

Referenties

- Adamson, P. (2018, September 27). *Long read: The merit trap*. Retrieved December 18, 2018, from <https://newint.org/features/long-read/2018/09/27/long-read-merit-trap-ability-and-heritability>
- De Wispelaere, J., & Haagh, L. (2019). Introduction. Basic income in European welfare states: Opportunities and constraints. *Social Policy & Society*, 18(2), 237–242.
- Edmiston, D. (2018). The poor “sociological imagination” of the rich: Explaining attitudinal divergence towards welfare, inequality, and redistribution. *Social Policy & Administration*, 52(5), 983-997.
- Eerste Kamer der Staten-Generaal. (2014, June 24). *Behandeling Participatiewet en Wet werk en bijstand*. Retrieved February 19, 2019, from https://www.eerstekamer.nl/verslagdeel/20140624/participatiewet_en_wet_werk_en_3
- Eriksen, A. (2019). Reclaiming responsibility: The case of welfare-to-work policy. *Journal of Social Policy*, 48(3), 529–546.
- Garthwaite, K. (2017). ‘I feel I’m giving something back to society’: Constructing the ‘active citizen’ and responsabilising food bank use. *Social Policy & Society*, 16(2), 283-292.
- International Labour Office. (2019). *Work for a brighter future – Global Commission on the future of work*. Geneva, Switzerland: ILO.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: The dilemmas of the individual in public service*. New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Ortiz, I., Behrendt, C., Acuña-Ulate, A., & Nguyen, Q. A. (2018). Universal Basic Income proposals in light of ILO standards: Key issues and global costing. *ESS – Working Paper No. 62, Social Protection Department, International Labour Office*.
- Schweiger, G. (2013). Recognition and social exclusion. A recognition-theoretical exploration of poverty in Europe. *Ethical Perspectives*, 20(4), 529–554.
- Sheehy-Skeffington, J. (2015). Behavioural insights in the age of austerity: How the new ‘psychology of poverty’ can help us to stay focused on society. *Angle Journal*, 13. Retrieved October 21, 2016, from <https://anglejournal.com/article/2015-12-behavioural-insights-in-the-age-of-austerity-how-research-on-the-psychology-of-poverty-can-help-us-to-stay-focused-on-so/>

van Echelt, P., & Josten, E. (2012). Werken voor je geld. In V. Veldheer, J.-J. Jonker, L. Van Noije, & C. Vrooman (Eds.), *Een beroep op de burger. Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?* (pp. 95–115). The Hague, the Netherlands: Sociaal en Cultureel Planbureau.